

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ ЗІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

V. Zaderey,

student, Taras Shevchenko National University of Kyiv

FEATURES OF INVESTMENT ACTIVITY OF LIFE INSURANCE COMPANIES IN UKRAINE

Стаття присвячена дослідженню інвестиційної діяльності компаній зі страхування життя в Україні. Розглянуто особливості здійснення інвестиційної діяльності компаніями зі страхування життя, надано рекомендації щодо усунення негативних тенденцій та явищ, які спостерігаються на страховому ринку та пропозиції щодо формування передумов активізації інвестиційної діяльності страхових компаній України. З'ясовано загальні обмеження для компаній зі страхування життя, дотримання яких є необхідною умовою у процесі здійснення інвестиційної діяльності страховика. Визначено, що критерієм відбору активів до інвестиційного портфеля є можливість дотримання усіх принципів інвестиційної діяльності страховика — диверсифікації, повернення, прибутковості та ліквідності. З метою оптимізації інвестиційного портфеля проаналізовано структуру інвестиційного портфеля страхової компанії на страховому ринку України.

The article is devoted to investigation on investment activity of life insurance companies in Ukraine. Peculiarities of investment activity of life insurance companies, problems of the insurance market development, ways of improving of conducting investment activity on the insurance market are considered in the article. General restrictions for the life insurance company, compliance with which is a requirement in the investment activities of the insurer are studied. Determined that criterion for selection of assets to the investment portfolio is the ability to comply with all principles of investment activity of insurer — diversification return, profitability and liquidity. The ways of optimization of investment activity of insurance company that considering limits established by the state to diversify its assets are determined.

Ключові слова: фінансовий ринок, компанії зі страхування життя, інвестиційна діяльність, інвестиційний портфель.

Key words: financial market, insurance companies, investment activity, investment portfolio.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Концентрація страховими організаціями значних фінансових ресурсів перетворює страхування у важливий фактор розвитку економіки шляхом активної інвестиційної політики. Страхові компанії перетворюють пасивні кошти, отримані від різних страхувальників в активний капітал, що діє на ринку. У процесі здійснення своєї діяльності вони залучають кошти в якості внесків клієнтів, які згодом трансформуються в страхові резерви, які є гарантією виплати відшкодування в результаті виникнення страхового випадку. Таким чином, з моменту надходження цих коштів у страхову компанію до моменту виплати відшкодування, такі ресурси залишаються тимчасово вільними, що призводить до потреби формування ними інвестиційного портфеля. На сьогодні в Україні недостатність внутрішнього капіталу є серйозною проблемою, тому збільшення обсягу інвестиційних можливостей вітчизняних страховиків є одним із най-

важливіших чинників, які впливають на збільшення економічного ефекту від страхування. Володіючи значними фінансовими ресурсами, страхові компанії можуть надати свої грошові фонди для реалізації найрізноманітніших проектів загальнодержавного значення, забезпечуючи цим самим значне фінансування пріоритетних галузей національної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Інвестиційна діяльність стала невід'ємною частиною страхового бізнесу і це відзначають у своїх працях вітчизняні та зарубіжні вчені: В. Базилевич, З. Ватаманюк, Е. Жуков, О. Заруба, Ю. Кравченко, Б. Міркін, А. Правдивцев, О. Ромащенко, В. Суторміна, Н. Ткаченко, Ф. Фабоцці, Т. Шульга та ін. Низка вчених досліджують інвестиційні можливості страхових компаній: В.М. Фурман комплексно дослідив і оцінив ризики в інвестиційній та фінансовій діяльності страхових компаній.

Таблиця 1. Особливості інвестиційної діяльності компаній зі страхування життя

Параметр	Особливість
Строковість	Тривалі терміни договорів утворюють довгострокові інвестиційні процеси
Прибутковість	Необхідне одержання стабільного доходу, адже прибуток враховується при визначенні страхової премії
Ліквідність	Потреба коштів покривається за рахунок узгодження термінів виплат із термінами інвестування
Інфляційні процеси	Необхідно враховувати, адже договори довгострокові
Обсяг інвестування	Значний, зростає за рахунок капіталізації
Узгодження термінів виплат	Визначені у договорах страхування

Джерело: побудовано автором на основі [4].

І. Майданченко на основі фінансової звітності страхових компаній аналізує структуру страхових резервів та причини нерозвиненості реального інвестування у сфері страхових відносин. Німецькі дослідники Рікардо Джуччі, Фолькер Хенке досліджують структуру активів українських страхових компаній та дають рекомендації для удосконалення економічної політики держави щодо ринку страхових послуг.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є узагальнення основних аспектів здійснення інвестиційної діяльності страховими компаніями та факторів оптимізації формування ефективного інвестиційного портфеля.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Розмір статутного капіталу, необхідний при створенні компанії зі страхування життя в Україні, з 17 травня 2013 року підвищився з 1,5 млн євро (в еквіваленті) до 10 млн євро. Відповідно до Закону "Про страхування" ця норма вступила в дію через 5 років після входження України до СОТ.

Дані вимоги ввелися для того, щоб вирівняти вимоги до філій та представництвм закордонних страхових компаній, які можуть бути відкриті в Україні з 17 травня 2013 року і не поширюватися на страхові компанії зі страхування життя, які були засновані раніше [7].

Нормативно-правовими актами визначено також основні категорії активів для представлення страхових резервів страховими компаніями, окремо для тих, що займаються страхуванням життя та страхуванням іншим, ніж страхування життя. Відповідно до міжнародних директив щодо нагляду за інвестиційною діяльністю страховиків встановлюються кількісні співвідношення цих категорій активів у портфелі вкладень страхових компаній.

Для математичних резервів беруться в покриття такі форми інвестицій і в таких обсягах:

— банківські вклади та депозити — не більше 50 % загального обсягу математичних резервів (не більше 10 % — в одному банку);

— грошові кошти на розрахункових рахунках — не більше 10 та 5 % загального обсягу резервних коштів страховиків відповідно для страхування життя;

— акції та облигації — не більше 40 та 50 % коштів, що беруться в покриття відповідно резервів зі страхування життя, в:

— акції та облигації українських емітентів — для компаній зі страхування життя не більше 30 % загального обсягу вкладень в акції і 40 % загального обсягу вкладень в облигації та не більше 5 % — в акції одного емітента і не більше 10 % — в облигації одного емітента;

— цінні папери, в тому числі акції та облигації іноземних емітентів та іноземних держав, не більше 20 % обсягу математичних резервів;

— іпотечні цінні папери (сертифікати) — не більше 10 % обсягу коштів, що беруться в покриття математичних резервів без обмеження за обсягом вкладень в іпотечні цінні папери одного емітента;

— нерухоме майно — не більше 20 % загального обсягу математичних резервів (не більше

5 % — в один об'єкт нерухомості);

— державні цінні папери — не більше 50 % математичних резервів;

— права вимог до перестраховиків — не більше 40 % загального обсягу математичних резервів;

— банківські метали — не більше 10 % загального обсягу коштів, що беруться в покриття страхових резервів зі страхування життя;

— кредити страхувальникам — не більше 10 % загального обсягу математичних резервів [6].

В Україні ринок страхових послуг під впливом низки внутрішніх і зовнішніх чинників зазнає кількісних та якісних змін. Так, у 2014 було функціонувало 57 компаній зі страхування життя. Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на ринку компаній зі страхування життя основну частку валових страхових премій акумулюють 33,1% всіх компаній зі страхування життя [1].

У структурі ВВП станом на кінець 2014 р. частка страхування в середньому складала 6—10% та спостерігалася тенденція до зростання. Але питома вага страхування у загальній вартості товарів, робіт, послуг, що надані в Україні, є незначною, а тому ступінь впливу страхових компаній на функціонування національної економіки залишається невисоким. Особливо це проявляється при дослідженні впливу інвестиційної діяльності страховиків на стан української економіки. Так, з усієї сукупності страхових організацій лише невелика їхня частина має ретельно сплановану інвестиційну політику. За висновками експертів, в Україні компанії зі страхування життя пріоритетним вважають поєднання страхової та інвестиційної діяльності [2].

На противагу вітчизняному страховому ринку, на ринку страхових послуг розвинених країн компанії зі страхування життя активно використовують власний інвестиційний потенціал, перетворюючи пасивні кошти, отримані від реалізації полісів, в активний капітал, що

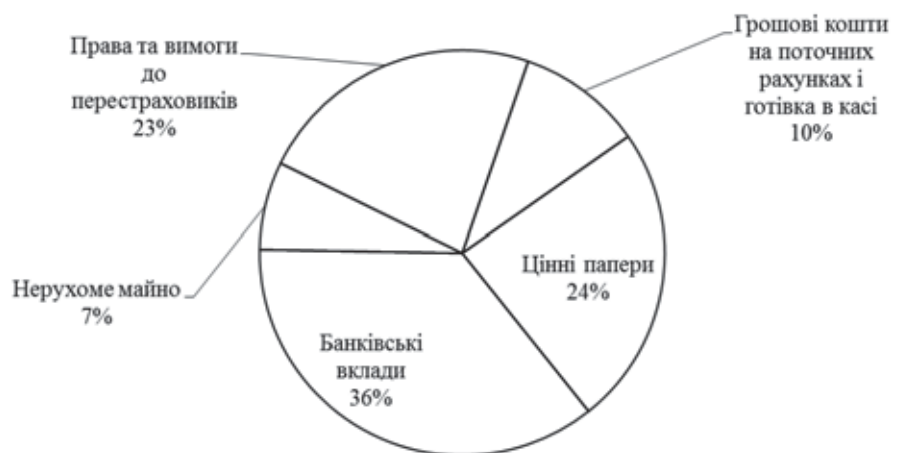

Рис. 1. Структура активів, якими представлено кошти страхових резервів компаній зі страхування життя в Україні у 2014 році

Джерело: побудовано автором на основі [4].

Таблиця 2. Показники діяльності компаній зі страхування життя в Україні за 2010–2014 рр., млн грн.

Показник	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Компаній зі страхування життя	62	64	64	62	57
Активи	3722,48	4629,07	5331,19	5043,47	6861,63
Страхові премії	905,39	1322,37	1809,54	2476,68	1965,97
Страхові виплати	66,68	72,61	91,54	149,19	193,41
Страхові резерви	2130,71	2611,67	3148,79	3571,79	5028,85
Інвестиційний дохід	136,12	155,35	230,18	323,07	350,52

Джерело: побудовано автором на основі [4].

обертається на ринку, а це, у свою чергу, значно збільшує фінансові можливості страховиків, забезпечує їх додатковими ресурсами, сприяє розширенню асортименту послуг і залученню нових клієнтів [3].

Зокрема компанії зі страхування життя мають унікальні можливості для мобілізації довгострокових ресурсів. Це пов'язано з тим, що договори страхування життя переважно укладаються на 5, 10, 20, 30 років, а обов'язки з виплати страхувальникам, як правило, значно віддалені в часі і піддаються досить точному прогнозуванню (табл. 1).

Аналізуючи структуру активів компаній зі страхування життя, якими представлені кошти страхових резервів, можна зазначити, що найбільшу питому вагу на кінець 2014 р. мають банківські вклади — 36% та цінні папери — 24%, з них акції — 12% (рис. 1).

Так, порівнюючи з 2013 роком, обсяг коштів у банківських вкладах зріс на 16,5%; на 30,8% збільшились обсяги коштів, представлені як права вимоги до перестраховиків; на 4,7% зменшились обсяги коштів, вкладені в акції, та майже на 80% збільшились обсяги коштів, вкладені в цінні папери, що ремітуються державою. Найменш поширеними інструментами інвестування є іпотечні сертифікати, облігації, банківські метали, кредити страхувальникам, інвестиції в економіку, визначені Кабінетом Міністрів України.

Однією з причин низької активності страхових компаній у ролі інвесторів є незначні обсяги статутних капіталів, активів і страхових резервів. Страховики не акумулюють вагомих обсягів інвестиційних ресурсів для процесів розширеного відтворення, зростання економіки країни та добробуту громадян. Нині у конкуренції із залученням фінансових ресурсів страховий ринок значно поступається банківській системі, хоча залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Також стримують розви-

ток інвестиційної діяльності страхових організацій низька привабливість набору інвестиційних інструментів та обмеженість їх вибору; недосконалість фінансового законодавства; нерозвиненість фондового ринку, ринку нерухомості; відсутність інвестиційної стратегії та досвідченого персоналу в страхових компаніях; відносно низька капіталізація страхового [2].

Серед чинників, які протягом 2014 р. мали негативний вплив на інвестиційну діяльність страхових компаній в Україні, можна зазначити: замороження банківських депозитів учасників фінансового ринку у проблемних банках і зниження ринкової вартості фінансових інструментів.

Можливість страховиків реалізовувати свій інвестиційний потенціал напряму залежить від загального рівня розвитку страхового ринку. Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Окреслимо основні показники зміни страхового ринку України за 2010–2014 рр. у таблиці 2.

За останній рік кількість компаній зі страхування життя зменшилася з 62 до 57. Але активи страхових компаній збільшилися майже на 3 млрд грн. До 2013 року обсяг страхових премій постійно збільшувався, але у 2014 знизився приблизно на 20%. Страхові виплати продовжують зростати на 50 млн грн. щороку, починаючи з 2012 року. У 2014 році цей показник збільшився утричі в порівнянні з 2010 роком.

Кожен із показників у період з 2010 по 2014 рік постійно збільшувався в абсолютному значенні в порівнянні з попереднім роком. Лише активи компаній зі страхування життя в Україні у 2013 році були меншими ніж у 2012 та інвестиційний дохід компаній зі страхування життя у 2013 був нижчим, ніж у 2014 році.

Компанії зі страхування життя продовжують нарощувати свої резерви і у 2014 році обсяг страхових резервів майже зрівнявся з обсягом активів компаній зі страхування життя за 2013 р. Незважаючи на те що обсяг страхових резервів за останній рік зріс майже на 50% — інвестиційний дохід компаній зі страхування життя виріс лише на 10%, або на 2 млн грн. (рис. 2).

Незважаючи на те, що активи компаній зі страхування життя у 2013 році зменшилися в порівнянні з 2012 роком — страхові резерви компаній збільшувалися, відповідно ріс й інвестиційний дохід. У 2014 році спостерігається різке підвищення вартості активів і страхо-

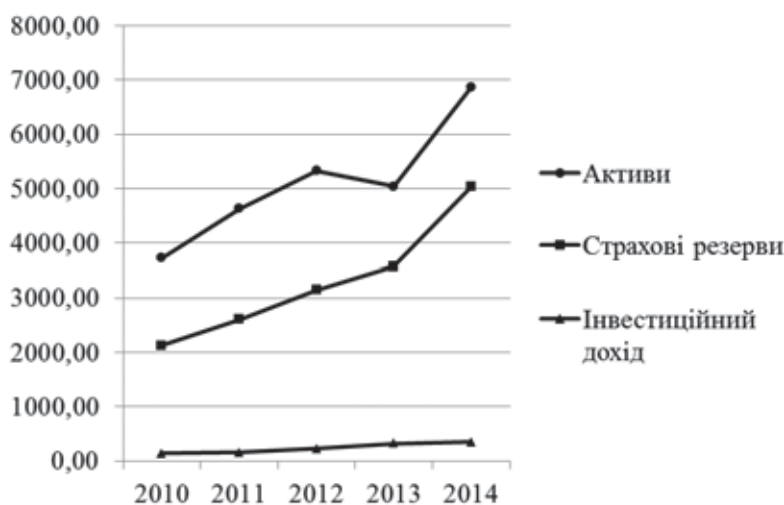

Рис. 2. Динаміка росту основних показників діяльності компаній зі страхування життя в Україні за 2010–2014 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [4].

Таблиця 3. Структура активів компаній зі страхування життя в Україні за 2010–2014 рр., %

Види активів	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Грошові кошти на поточних рахунках	6,4	6,4	7,2	5,3	7,9
Акції	25,0	23,3	27,3	25,1	29,8
Банківські метали	0,4	0,3	0,2	0,1	0,3
Нерухоме майно	8,4	7,9	7,2	6,0	7,2
Банківські депозити	40,2	39,4	43,7	49,0	37,5
Облігації	2,3	2,4	2,7	3,1	2,3
Іпотечні сертифікати	0,1	0,2	0,3	0,4	0,5
Цінні папери, що емітуються державою	3,7	5,5	5,1	6,7	8,8
Права вимоги до перестраховиків	12,9	14,2	5,8	4,0	5,3
Інвестиції в економіку України за напрямками визначеними КМУ	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1
Інші активи	0,3	0,1	0,2	0,0	0,1
Разом	100	100	100	100	100

Джерело: побудовано автором на основі [4].

вих резервів компаній зі страхування життя, проте інвестиційний дохід цих компаній виріс не так стрімко. На нашу думку, таке стрімке зростання страхових резервів компаній зі страхування життя не може не відбитися на інвестиційному доході компаній. І у наступних періодах інвестиційних дохід цих компаній різко зросте.

Інвестиційна діяльність компаній зі страхування життя в Україні нині є перспективним видом діяльності. У відповідності з вітчизняним законодавством основними об'єктами інвестування компаній зі страхування життя є банківські депозити, нерухомість, цінні папери, прями інвестиції за напрямками, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Розглянемо детальніше структуру розміщення активів страхових компаній в Україні (табл. 3).

Вітчизняні компанії зі страхування життя при здійсненні інвестиційної діяльності розміщують близько 40% вільних грошових коштів у банківських вкладах та металах. З огляду на сучасний рівень розвитку фінансового ринку України депозити залишаються найбільш інвестиційно привабливим фінансовим інструментом для страхових компаній.

Незважаючи на переваги інвестування у банківські вклади, останніми роками виникла тенденція до зменшення їх питомої ваги в структурі інвестиційних портфелів компаній зі страхування життя унаслідок падіння відсоткових ставок та постійних кризових явищ у банківській системі. Так, за підсумками 2014 року більше, ніж 40% активів страхових компаній зосереджено в цінних паперах (акціях, облігаціях, іпотечних сертифікатах та цінних паперах, що емітуються державою).

ВИСНОВОК

Таким чином, потрібно дотримуватися законодавчих обмежень щодо сум страхових резервів та їх розподілу при розміщенні грошових коштів. Так забезпечується стабільність страхового ринку та захист страховальників від втрат у результаті невиконання страховими організаціями своїх зобов'язань. Досвід функціонування вітчизняних компаній зі страхування життя засвідчує недостатню активність у сфері управління активами компаній. Вплив компаній зі страхування життя на функціонування національної економіки є незначним. Водночас слід зазначити, що останніми роками відбувається поступове нарощення обсягів операцій з професійного управління активами страхових компаній.

Література:

1. Балуєк Т.М. Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній у розвинених країнах // Дослідження міжнародної економіки: Збірник наукових праць. — 2011. — № 2 (67). — С. 209—223.
2. Інвестиційна діяльність страхових компаній [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України: [сайт]. — Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>
3. Нестерова Д.С. Інвестиційна діяльність компаній зі страхування життя // Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України. — 2013. — С. 15—17.
4. Основні показники ринку страхування життя в Україні [Електронний ресурс] // Forinsurer: [сайт]. — Режим доступу: <http://www.forinsurer.com/UA/uk/Services/Tax/Transfer-pricing-and-tax-effective-supply-chain-management/Articles-on-transfer-pricing>

5. Податковий кодекс України: за станом на 15 червня 2014 р. // Відомості Верховної Ради (ВВР) — офіційне видання. — К., 2010.

6. Постанова КМУ "Щодо розміщення страхових резервів" від 23 жовтня 2013 р. № 865-р. [Електронний ресурс] // Міністерство доходів і зборів [сайт]. — Режим доступу: <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/postanovi-kabinetu-ministr/62892.html>

7. Проект Закону "Про страхування" № 4527 від 24.03.2014" [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50367

8. Розпорядження КМУ "Про перелік офшорних зон". — 2011. — № 143р. [Електронний ресурс] // Законодавство України: [сайт]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>

References:

1. Baliuk, T.M. (2011), "Features of investment activity of insurance companies in the expansion countries", *Doslidzhennia mizhnarodnoi ekonomiky: Zbirnyk naukovykh prats'*, vol. 2, pp. 209—223.
2. Investment activity of insurance companies (2013), "Government regulation of transfer pricing in Ukraine as a means of combating capital flight" available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/739/>
3. Nesterova, D.S. (2013), "Investment activity of life insurance companies", *Svitovi tendentsii ta perspektivy rozvytku finansovoi systemy Ukrainy* [Global trends and prospects of Ukraine's financial system], National University, Kyiv, Ukraine, pp. 15—17.
4. The official site of Forinsurer (2013), "Main indicators of life insurance market in Ukraine", <http://www.forinsurer.com/UA/uk/Services/Tax/Transfer-pricing-and-tax-effective-supply-chain-management/Articles-on-transfer-pricing> (Accessed 15 April 2013).
5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), *The tax code of Ukraine, Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)* — ofitsijne vydannia, K., 2010 (Accessed 15 June 2014).
6. The official site of Ministry of income and charges (2013), "As for the placement of investment reserves "On approving the list of specialized business publications for the purpose of transfer pricing", <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/postanovi-kabinetu-ministr/62892.html> (Accessed 15 April 2013).
7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2013), "The draft law "About insurance", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=50367 (Accessed 15 April 2013).
8. Cabinet of Ministers of Ukraine (2012), "Decree of the Cabinet of Ministers "On the list of offshore zones", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80> (Accessed 15 April 2013).

Стаття надійшла до редакції 29.06.2015 р.